

## PAPER DETAILS

TITLE: ÖZGÜL ÖGRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLERİN GÖZÜYLE SOSYAL BİLGİLER

DERSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ: KÖY OKULU ETNOGRAFISI

AUTHORS: Fitnat TAVACI

PAGES: 29-41

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1522148>

## ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLERİN GÖZÜYLE SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ: KÖY OKULU ETNOGRAFİSİ

Fitnat TAVACI\*

Makale Geliş Tarihi: 20.01.2021

Makale Kabul Tarihi: 29.05.2021

### Özet

Bu çalışma köy ortaokulunda okuyan ve özgül öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ve öğretmenine yönelik görüşlerini incelemeyi amaç edinmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden etnografi deseni kullanılmıştır. Etnografik araştırma modelinde temel amaç ortak bir kültüre veya alt kültüre sahip belirli bir grubun olabildiğince derinlemesine incelenmesidir. Çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Nevşehir ili Acıgöl ilçesine bağlı köyde bulunan bir devlet ortaokulunda öğrenim gören 8 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Ortaokulda farklı sınıf seviyelerinden özgül öğrenme güçlüğü yaşayan 4 kız ve 4 erkek öğrenci belirlenmiştir. Belirlenen öğrenciler, daha çok okuma, yazma ve matematikte akademik ve yaşamsal işleyişi aksatan bilişsel bir bozukluğa sahiptir. Veriler odak grup görüşmesi tekniği ile toplanmıştır. Odak grup görüşmesi sırasında öğrencilere önceden belirlenen 6 açık uçlu soru sorulmuştur. Araştırmanın verileri nitel veri analiz yaklaşımlarından içerik analizi yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Doğrudan alıntılara da sık sık yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini tarih ve hayata dair bilgilerin verildiği bir ders olarak gördükleri, en fazla ilgi duydukları konuların vatandaşlık bilgileri ve tarih konuları olduğu, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendisiyle barışık olması, çevresine örnek olması gibi mesleki becerilerden çok kişilik özelliklerine değer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin uygulamalarının öğrencilerin müfredata ilişkin algılarında belirleyici faktör haline geldiğini göstermektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Köy okulu, öğretmen, sosyal bilgiler, özgül öğrenme

## SOCIAL STUDIES COURSE AND SOCIAL STUDIES TEACHER FROM THE PERSPECTIVE OF STUDENTS WITH SPECIAL LEARNING DIFFICULTIES: VILLAGE SCHOOL ETNOGRAPHY

\* Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D., drfitnattavaci@hotmail.com ORCID:0000-0003-1588-6919

## Abstract

This study aims to investigate the views of the students with special learning difficulties in a village secondary school towards the Social Studies course and teacher. Ethnographic design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The main purpose of the ethnographic research model is to examine a certain group with a common culture or subculture as deeply as possible. The study group consists of 8 students studying in a public secondary school in a village of Acıgöl district of Nevşehir province in the academic year of 2020-2021. Maximum diversity sampling was used in sample selection. 4 female and 4 male students with specific learning difficulties from different grade levels in secondary school were determined. The students have a cognitive impairment that disrupts academic and vital functioning mostly in reading, writing, and mathematics. The data were collected by using the focus group interview technique. During the focus group discussion, 6 open-ended questions prepared beforehand were asked to the students. The data of the research were analyzed according to the content analysis approach, which is one of the qualitative data analysis approaches. Direct quotations were also frequently included. As a result of the study, it was concluded that the students consider Social Studies lesson as a course in which information about history and life are given, that the subjects they are most interested in are citizenship knowledge and history, and that Social Studies teachers are valued more than professional skills such as being peaceful with themselves and being a role-model for their surroundings. The results of the study show that teachers' practices have become the determining factor in students' perceptions of the curriculum.

**Keywords:** Village school, teacher, social studies, special learning

## 1. GİRİŞ

Eğitim; içinde yaşadığımız mahallenin, bölgenin, inançların, ailenin ve yaşamımızı etkileyen daha birçok durumun etkisi altında olan bir süreçtir. Köydeki okullar genellikle sosyo-ekonomik durumları iyi olmayan, anne-baba eğitim seviyelerinin düşük olduğu öğrencilerden oluşmaktadır. Bireye iyi eğitim verirsek sonucu toplumu eğitmeye gidecektir. Bireyi iyi tanıdığımızda eğitim noktasında işlevsellik artacaktır. Hedeflerin teorilerden pratiğe geçişi hızlanacaktır. Bireylerin topluma adapte olmaları noktasında yadsınamaz etkisi olduğu kabul edilen Sosyal Bilgiler dersi programının içeriği kadar uygulaması da önem arz etmektedir. Burada, dersin hedef kitesinin derse yükledikleri anlam ve derse ilişkin görüşleri önem taşımaktadır. Bu nedenle öğrencilerin derse ve dersin uygulanmasında en önemli aktör olan Sosyal Bilgiler öğretmenine karşı algılarının araştırılması Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Dersin kendisinden beklenen amaçlara ulaşmasında öğretmenin ders işleme biçimi yanında, öğrencilerin derse olan bakışı, ilgi ve tutumları da bilinmesi önem taşımaktadır. Diğer bir deyişle, öğrencilerin bu dersi nasıl gördüklerini anlamak, öğretmenlerin öğretim sürecini düzenlemeleri için önemli ipuçları sağlar. Eğitim hayatı yaşamın bir bölümü değil yaşamın yansımalarının toplamıdır.

Okul denilen sistemin en önemli parçası öğretmendir. Bu meslekte topluma hizmet etmek önemlidir ve toplumda da bu mesleğin bir saygınlığı vardır. Öğretmenlik özveri gerektiren meslektir denebilir. Öğretmenlik mesleği; mesleki statüye sahip, eğitimle ilgili kültürel, teknolojik, bilimsel, ekonomik ve sosyal konularda bilgi sahibi olan, bu alandaki özel mesleki bilgi ve becerilere dayanan, akademik araştırma gerektiren profesyonel statüdeki bir uğraşı alanıdır. Öğretmenliğin bir toplumda meslek olarak kabul edilmesi için meslekleşme koşullarının tamamının sağlamış olması gerekmektedir. Meslekleşme koşullarından bahsetmek gerekirse bunlar (Erden, 2011);

- Tanımlanmış bir alanda hizmet verme,
- Uzmanlık bilgisi,
- Mesleki kültüre sahip olma,
- Mesleğe giriş denetimi,
- Meslek ahlakı,
- Toplumca meslek olarak tanınmadır.

Filozof Diogenes'in "Yeryüzünde öğretmenlikten daha şerefli bir meslek tanımıyorum." Sözü yüzlerce yıldır insanların dikkatini öğretmenlik mesleğinin önemine çekmiştir. 21. yüzyılın hızla değişen dünyasında bireylerin özellikleri ve öğretmenlerin beklentileri zamanla değişse de öğretmenlik mesleği önemini korumaya devam etmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde öğretmenlik mesleği, ülkenin eğitim, öğretim ve ilgili öğretmenlik görevlerini üstlenen meslek olarak tanımlanmaktadır. Belirlenen nitelikleri elde edebilmek için öğretmen adaylarının eğitim seviyelerine bakılmaksızın daha yüksek eğitim almalarını sağlamak esastır. Eğitimin bu şekilde düzenlenmesi ön lisans, lisans ve lisansüstü seviyelerinde yatay ve dikey geçişlere de izin verir. Bu hükümle öğretmen adayları için eğitim standartları ve öğretmenlerin sahip olması gereken davranış türü belirlenmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, geçmişten günümüze ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) düzeyinde okutulan en önemli derslerden biridir. Sosyal Bilgiler dersi sosyal bilimler disiplinlerinin bir araya getirildiği disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de Sosyal Bilgiler dersi oldukça yenidir (Keskin, 2019). Meydan (2015)'e göre Sosyal Bilgiler, genellikle çocukların evrene en yakın olduğu ortamdan başlayarak ilişkiyi anlamasına yardımcı olan ve bireyin çevresinin sosyal gelişimini vurgulayan bir konu alanıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Ulusal Eğitim Derneği'nin ortaokullar için yürüttüğü Sosyal Araştırma Komitesi, bu dersi "doğrudan insan toplumu ve insanın organizasyonu ve gelişimi ile ilgili bilgi ve sosyal ittifakın bir parçası" olarak tanımlamaktadır (Moffat, 1957; Safran, 2011).

Sosyal Bilgiler dersi, sosyal yaşamda insanlar için gerekli olan sosyal bilim bulgularının ortak ve temel unsurlarını kapsar. Sosyal bilgiler dersi, disiplinler arası bir yaklaşımla birçok alandaki araştırma sonuçlarından seçilen ve entegre edilen temel kültürel unsurları bilgiye entegre eder (Sözer, 1998). Tanımlara bakıldığında Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili sosyal bilimlerden yararlandığı, etkili vatandaş yetiştirme amacına hizmet ettiği ve ilköğretim öğrencileri seviyesinde bir ders olduğu anlaşılmaktadır.

Öztürk (2009)'e göre Sosyal Bilgiler, problemlerini çözebilen, bilgiye dayalı kararlar verebilen aktif vatandaşlar yetiştirmek için sosyal bilimlerden edinilen bilgi ve yöntemleri kullanan bir derstir. Sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini anlamaları, milli, manevi ve evrensel değerleri benimsemeleri, ahlaklı bir kişi olmanın önemini ve yollarını anlayabilmeleri, dünya ve ülkesi ile alakalı konulara duyarlı olmaları, kültürel unsurları öğrenmeleri ve aktarmaları gibi pek çok amacı bulunmaktadır.

Öğretmenler, Sosyal Bilgiler dersinin aktif vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen ulusal ve evrensel amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli görev üstlenmektedir. Günümüzde dünya

her alanda hızlı bir kültürel küreselleşme yaşamaktadır. İletişim ve bilgi teknolojisinin gelişiminin etkisi altında, küreselleşme her ülkenin sosyal kavramlarını ve değerlerini hızla değiştirmekte veya şekillendirmektedir. Bu süreçte en önemli tehlike, güçlü kültürün zayıf kültürü yok etmesidir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler eğitiminin ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin önemli sorumlulukları vardır. Çünkü bu alan, ulusal kültürün geliştirilmesi ve korunması bakımından çok önemli bir rol oynamaktadır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014).

Sünbül (1996) yapmış olduğu çalışmada öğretmenin niteliklerini ve öğretimdeki rolünü araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda hevesli, sıcak, heyecanlı, düzenli olma, açıklamalar yapma, farklı materyalleri kullanma, bir önceki dersi özetleyerek derse başlama, art arda birkaç soru sorma yerine açık ve tek bir soru sorma gibi öğretmen rolleri ve nitelikleri bulunmuştur.

Kızıltepe (2002), iyi bir öğretmen nitelikleri konusunda yaptığı araştırmanın sonucunda iyi bir öğretmenin özelliklerinin; 1) karakter özellikleri, 2) entelektüel özellikleri, 3) öğretim metotları ile ilgili tutumları ve yaklaşımları olduğuna ulaşmıştır.

Özkal, Güngör ve Çetingöz (2004) yaptıkları çalışmada Sosyal Bilgiler dersine yönelik ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin tutumlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda öğrencilerin genel olarak olumlu tutuma sahip oldukları, kız öğrencilerin erkeklere göre ve devlet okullarındaki öğrencilerin özel okullardaki öğrencilere göre daha olumlu tutumlara sahip oldukları tespit edilmiştir.

Özmen (2010), Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşlerini araştırmak amacıyla yaptığı çalışmasının sonucunda “Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler”, “Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler”, “Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler” yaklaşımlarının yöntem, amaç ve içeriğe ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Ancak “Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler” yaklaşımının yöntem boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Şahin (2011), öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken nitelikler ve bu niteliklerin önem sıralarını belirlemek amacıyla yürüttüğü araştırmanın sonucunda; öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikleri “meslekî yeterlilik”, “alan bilgisi”, “öğrenciye karşı tutum” ve “kişilik” olarak tespit etmiştir.

Gömlüksiz, Kan ve Öner (2012) yaptıkları çalışmalarında ilköğretimdeki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin metaforik algılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olarak geliştirdikleri metaforlar dört kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler; “dersin sevilmesi”, “dersin yol gösterici olması”, “dersin içeriğinin önemli olması”, “konu çeşitliliği ve kapsamlılık” olarak sıralanabilir.

Karademir ve Akgül (2019) yaptıkları çalışmada etkili Sosyal Bilgiler öğretmeni algısını öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemişlerdir. Etkili Sosyal Bilgiler öğretmenin “gündemden haberdar olan”, “yol gösteren”, “model olan”, “siyaset ve vatandaşlık bilgisi ile

demokrasi kültürüne sahip olan”, “bireysel farklılıklara vurgu yapan” ve “lider olan” gibi niteliklere sahip olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Bu araştırmadaki problem cümlesi; “Sosyal bilgiler dersini gören köy ortaokulu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi ve Sosyal Bilgiler öğretmenine yönelik algıları nasıldır?” şeklindedir. Araştırmadaki alt problemler ise aşağıda sıralanmaktadır:

1. Köy okulu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik düşünceleri nelerdir?
2. Köy okulu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sevdikleri konular hangileridir?
3. Köy okulu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sevmedikleri konular hangileridir?
4. Köy okulu öğrencilerine göre Sosyal Bilgiler dersi ne kadar önemlidir?
5. Köy okulu öğrencilerine göre Sosyal Bilgiler dersi nasıl işlenmelidir?
6. Köy okulu öğrencilerine göre Sosyal Bilgiler öğretmeni hangi niteliklere sahip olmalıdır?

Araştırmada öğrencilerin yapılan odak grup görüşmesinde sorulan sorulara samimiyetle yanıt verdikleri ve bu yanıtların gerçeği yansıttığı varsayılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular odak grup görüşmesinden elden edilen verilerle ve araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören çalışma grubunu oluşturan 8 öğrenci ile sınırlıdır.

## **2. YÖNTEM**

Bu bilimsel araştırma, T.C. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi 23.10.2020 tarih ve 2020.19.272 sayılı Etik Kurul Kararı gereğince Etik Kurul İzin Belgesi alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada yer alan katılımcılara araştırma öncesinde “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu” imzalatılmıştır.

### **2.1. Araştırmanın Modeli**

Bu çalışmada bir köy ortaokulundaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ve öğretmenine karşı görüşlerini, düşüncelerini belirlemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden etnografi deseni kullanılmıştır. Etnografik araştırmalar bir grubun davranışlarını doğrudan gözlemlemek ve bu gözleme dayalı olarak betimlemeler yapmak olarak tanımlanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Yıldırım ve Şimşek (2006)’e göre ise etnografi yöntemi okulların rehberlik servisleri ile ilgili çalışma yapan bir araştırmacı tarafından kullanılabilir. Rehberlik servisi ve öğrencilerin rehberlik servisi ile ilgili algıları ve davranışları konusunda yapılacak kültür analizi odaklı bir araştırmada uzmanların bu tür kültürel etkenler konusunda farkındalık geliştirmesine yardımcı olunabileceğini ifade etmişlerdir.

### **2.2. Çalışma Grubu**

Araştırmadaki çalışma grubu Nevşehir ili Acıgöl ilçesine bağlı bir köy ortaokulundaki özgül öğrenme güçlüğüne sahip olan 8 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde nitel araştırma örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesinde örneklem, problemle ilgili olan ve kendi içinde benzeşik, değişken ve farklı durumlardan oluşacak şekilde belirlenmektedir (Grix, 2010).

Maksimum çeşitlilik yöntemi, incelenen olay veya olguyla ilişkili çok sayıda farklılığı kapsayan ana temaları keşfetmek ve tanımlamayı amaçlamaktadır (Neuman, 2014).

Öğrenciler farklı sınıf seviyelerinden (5, 6, 7 ve 8. Sınıflardan) 2'şer öğrenci olacak şekilde belirlenmiş, 4 kız ve 4 erkek öğrenci olarak çalışma grubu oluşturulmuştur. Özgül öğrenme güçlüğü yaşayan bu öğrenciler, daha çok okuma, yazma ve matematikte akademik ve yaşamsal işleyişi aksatan bilişsel bir bozukluğa sahiptir. Bu bozukluk bilişsel yönü etkilerken aynı zamanda öğrencilerin uyum sorunları yaşamasına da sebep olmaktadır. Uyum sorunları ise sosyal çevrede, ailede ve okulda arkadaşlar arasında dışlanmaya ve reddedilmeye yol açmaktadır. Özgül öğrenme güçlüğü olan öğrenciler henüz daha çok küçük yaşlarda bazı yönlerden diğer akranlarından ayrılmaktadırlar. Bunlar dil gelişimiyle ilgili olabileceği gibi zaman kavramı veya hafıza sorunları da olabilmektedir (Bayraktar, 2019).

### **2.3. Veri Toplama Aracı**

Araştırmada odak grup görüşmesi veri toplama tekniği kullanılmıştır. Odak grup görüşmesinde 8-10 kişilik gruplar oluşturularak, sorun hakkında gruptaki kişilerin görüşleri alınır. Gruptakilerin uzlaştığı ve uzlaşmadığı konular görülerek temel sorunlar tespit edilir. Odak grup görüşmesinin amacı, insanların sosyal bir ortamda bir veya daha fazla konu hakkındaki gerçek düşüncelerini ortaya çıkarmaktır (Gibbs, 1994'den akt. Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010). Odak grup görüşme tekniği bir kısım olay ve durumlar hakkında bilgi edinmek, farklılıkları görmek, algı ve tutumları tespit etmek için önemlidir.

Bu araştırmada odak grup görüşmesi sırasında öğrencilere sorulacak açık uçlu sorular önceden belirlenmiştir. Belirlenen 6 açık uçlu soruya dayanarak araştırmada bireysel görüşme yöntemi üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda özgül öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ve Sosyal Bilgiler öğretmenine yönelik bakış açılarına, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve alışkanlıklarına dair derinlemesine, detaylı ve çok boyutlu nitel bir bilgi edinmek amaçlanmıştır. Odak grup görüşmesinde aşağıdaki 7 farklı süreç uygulanmıştır:

1. Amacın belirlenmesi
2. Araştırma ve odak grup görüşme sorularının geliştirilmesi
3. Yer ve teknolojinin planlanması
4. Bütün sürecin pilot denemesinin yapılması
5. Katılımcıların belirlenmesi ve davet edilmesi
6. Yönetici özellikleri ve çalışmanın gerçekleştirilmesi
7. Verilerin düzenlenmesi ve analizi

### **2.4. Verilerin Toplanması**

Araştırmada çalışma grubu belirlendikten sonra öğrencilerin okulundan ve velilerden gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilerle tanışılıp ortak uygun bir takvim belirlenmiştir. Belirlenen takvimde toplanılması kararlaştırılmıştır. Verilerin toplanması kısmında uygulanan odak grup görüşmesine katılan öğrencilerle süreci moderatör olarak araştırmacı yönetmiştir. Öğrencilerin ilk önce birbirleriyle tanışıp ısınması açısından öğrencilerle konuşulup

rahatlamaları sağlanmıştır. Öğrencilerle yaklaşık bir ders saati boyunca odak grup görüşmesi yapılmıştır.

## 2.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri nitel veri analiz yaklaşımlarından içerik analizi yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Doğrudan alıntılara da sık sık yer verilmiştir. Toplanan veriler şu aşamalar takip edilerek yorumlanmıştır:

- 1- Verileri yazıya geçirmek,
- 2- Verileri kodlamak,
- 3- Temaları bulmak,
- 4- Kodları ve temaları düzenlemek,
- 5- Bulguları tanımlamak ve yorumlamak

Verilerin geçerlik ve güvenilirliğini artırmak amacıyla Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında uzman incelemesi yoluna başvurulmuştur. Uzman ile araştırmacının yaptığı değerlendirme toplantısında araştırmacı tüm süreci, topladığı verileri ve ulaştığı sonuçları sözel olarak uzmana aktarmıştır. Uzmanlar tarafından sürece ilişkin sorular sorulmuş, ham verilerin analizi incelenmiş ve sürecin uygunluğuna ilişkin geri bildirim sağlanmıştır. Ayrıca içerik analizinde güvenilirliği sağlama uygulamalarında biri olan Miles ve Huberman'ın geliştirdiği Görüş Ayrılığı/Görüş Birliği formülü kullanılmıştır.

Araştırmanın veri toplama aşamasında yargılama ve yönlendirme yapılmamasına özen gösterilmiştir. Araştırmada katılımcıların en doğal hallerinin açığa çıkarılabilmesi için kendi okullarında sınıflarında aynı mekanlarda araştırma verileri toplanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre, etnografik araştırmalarda en önemli sorunlardan bir tanesi çalışılan kültürün yeterli düzeyde anlaşılmamasıdır, araştırmacının kültürün kendi varsayımları ve inançları doğrultusunda anlamaya çalışması ya da kültüre ilişkin olguları kavrayamaması kültürün yeterli düzeyde anlaşılmamasına neden olur. Bu durumun da araştırmanın geçerliliğini olumsuz yönde etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Araştırmacı araştırma yapılan bölgede doğup büyüdüğü için içinde bulunulan kültürün anlaşılıp yorumlanmasında önemli avantaja sahiptir ve bu durum araştırmanın geçerliliğine olumlu anlamda katkı sağlamıştır.

## 3. BULGULAR

### 3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sosyal Bilgiler dersini nasıl tanımlarsın?” sorusuna ilişkin öğrencilerin verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

**Tablo 1.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik düşünceleri

| Temalar                                                     | f | %    |
|-------------------------------------------------------------|---|------|
| Tarihin anlatıldığı bir derstir.                            | 2 | 25   |
| Yaşamla ilgili bir derstir.                                 | 1 | 12,5 |
| Eğlendirici, kolay, bilgilendirici ve sevdiğim bir derstir. | 1 | 12,5 |
| Zor, gereksiz, sevmediğim, sıkıcı bir derstir.              | 1 | 12,5 |
| Hayatta gerekli bilgileri öğretir.                          | 1 | 12,5 |

|                            |   |    |
|----------------------------|---|----|
| Yaşadığım çevreyi tanıtır. | 2 | 25 |
|----------------------------|---|----|

Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili Ö5 şunları söylemiştir: “Osmanlı padişahlarını, Selçuklu Devletini, geçmişte yaşamış Hitit Devleti gibi uygarlıkları Sosyal Bilgiler dersi sayesinde öğreniriz, bize tarihi öğreten bir derstir.”. Ö2 ise: “Bölgelerimizi, turistik yerleri, yaşadığım çevrede bulunan doğal güzellikleri Sosyal Bilgiler dersi sayesinde öğreniriz.” demiştir. Ö3 ise: “Sosyal Bilgiler dersini hiç sevmem. Hatta anlamıyorum bile, ama yine de sıkıcı bir ders olsa da derse katılıyoruz” şeklinde tanımlamıştır.

### 3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sosyal Bilgiler dersinde en çok hangi konuları seviyorsun?” sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki gibidir:

**Tablo 2.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde sevdikleri konular

| Konular                             | <i>f</i> | %    |
|-------------------------------------|----------|------|
| Türk Tarihine Yolculuk              | 2        | 25   |
| Demokrasi / Vatandaşlık Konuları    | 3        | 37,5 |
| Ülkemizde Nüfus / Coğrafya Konuları | 1        | 12,5 |
| Her konuyu seviyorum.               | 1        | 12,5 |
| Hiçbir konuyu sevmiyorum.           | 1        | 12,5 |

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara bakıldığında en çok demokrasi/vatandaşlık konularını sevdikleri görülmüştür. Bununla ilgili Ö1: “Geçmişte yaşamış milletlerin ne gibi zorluklarla demokratik hak ve özgürlüklerini elde ettiklerini öğreniyorum.”, Ö2 ise: “Cumhuriyetin bize kazandırdığı kazanımları bu ders sayesinde öğreniyorum.” ifadelerini kullanmışlardır.

### 3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sosyal Bilgiler dersinde en çok hangi konuları sevmiyorsun?” sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki gibidir:

**Tablo 3.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde sevmedikleri konular

| Konular                    | <i>f</i> | %    |
|----------------------------|----------|------|
| Her konuyu seviyorum.      | 3        | 37,5 |
| Zaman içinde bilim         | 2        | 25   |
| İletişim                   | 2        | 25   |
| Hiç bir konuyu sevmiyorum. | 1        | 12,5 |

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde en çok zaman içinde bilim ve iletişim konularının sevilmediği anlaşılmaktadır. Ö5 bu konuda şunları söylemiştir: “Sosyal Bilgiler dersinde yapılan icatları, bilim adamlarını ve özellikle yabancı bilim adamlarının hayatlarını incelemek bana sıkıcı ve anlamsız geliyor.”. Ö3 ise: “İletişim ünitesi zaten Türkçe dersinde de var, bana tekrar gibi geliyor ve çok basit olduğu için sıkılıyorum, sevmiyorum.” ifadesini kullanmıştır.

### 3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada öğrencilere sorulan “Okul derslerini en önemliden başlayarak bir sıraya koysan, bu sıralamada Sosyal Bilgiler dersi kaçınıcı sırada yer alır?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir:

**Tablo 4.** Sosyal bilgiler dersinin önem sırası

| Sıralama | <i>f</i> | %    |
|----------|----------|------|
| Birinci  | 3        | 37,5 |
| İkinci   | 2        | 25   |
| Üçüncü   | 2        | 25   |
| Son      | 1        | 12,5 |

Öğrencilerin %37,5’u dersi birinci sırada önemli gördükleri görülmüştür. Sadece bir öğrencinin dersi önemsiz gördüğü anlaşılmaktadır. Genellikle öğrencilerin %87,5’u ilk 3 sıraya koydukları görülmektedir.

### 3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sosyal Bilgiler dersi sizce nasıl işlenmelidir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir:

**Tablo 5.** Sosyal bilgiler ders işleme süreci

| Ders İşleme Süreci                          | <i>f</i> | %    |
|---------------------------------------------|----------|------|
| Akıllı tahta daha çok kullanılarak          | 3        | 37,5 |
| Oyunlar oynatılarak                         | 2        | 25   |
| Daha çok öğrencilere söz hakkı verilerek    | 2        | 25   |
| Farklı kitaplar ve kaynaklardan anlatılarak | 1        | 12,5 |

Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin en çok akıllı tahta kullanılması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu konuda Ö4 şunları söylemiştir: “Öğretmen akıllı tahtadan video açtığında dersi daha iyi anlıyorum, böyle anlatırsa her derste daha iyi aklımda kalır.”. Ö5 ise: “Tahtadan gördüğüm resimler çok dikkatimi çekiyor, öğretmen sürekli konuştuğunda anlamıyorum.” ifadesini kullanmıştır.

### 3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sosyal Bilgiler öğretmeni sizce hangi niteliklere sahip olmalıdır?” sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki gibidir:

**Tablo 6.** Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Nitelikleri

| Öğretmen Nitelikleri                                            | <i>f</i> | %    |
|-----------------------------------------------------------------|----------|------|
| Öğrencilerine ve çevresine davranışlarıyla bir model olmalıdır. | 2        | 25   |
| Kendisiyle barışık olmalıdır.                                   | 2        | 25   |
| Erdemli biri olmalıdır.                                         | 1        | 12,5 |
| Özgürlüklere ve haklara saygı duymalıdır.                       | 1        | 12,5 |
| Dış görünüşüne özen göstermelidir.                              | 2        | 25   |

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde Ö8 şu ifadeyi kullanmıştır: “Öğretmenin derste ve ders dışında yaptığı bütün davranışlarıyla öğrencilerine ve çevresine örnek bir insan olması lazım.”. Ö7 ise şu ifadeleri kullanmıştır: “ Öğretmen dışarıdan bakıldığında dikkat çekmelidir, her şeyden önce dış görünüş çok önemli, kıyafetine çok dikkat etmelidir.”.

#### 4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bir köy ortaokulundaki öğrenciler için Sosyal Bilgiler dersinin ve öğretmenin ne ifade ettiği ve nasıl bir algı oluşturduğu ile ilgili inceleme yapılan bu çalışmada elde edilen verilerden yola çıkılarak birtakım önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgular kapsamında öğrencilerin sosyal bilgiler dersini tarih öğretene, yaşamla ilgili ve çevreyi tanıtan bir ders olarak tanımladıkları görülmüştür. İkinci alt probleme ilişkin bulgular kapsamında ise öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara bakıldığında en çok demokrasi/vatandaşlık konularını sevdikleri görülmüştür. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular kapsamında öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinde en çok zaman içinde bilim ve iletişim konularının sevilmediği anlaşılmaktadır. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular kapsamında öğrencilerin okul dersleri arasında Sosyal Bilgiler dersini önem sırası açısından genel olarak ilk 3 sıraya koydukları tespit edilmiştir. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular kapsamında öğrencilerin “Sosyal Bilgiler dersi sizce nasıl işlenmelidir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinde en çok akıllı tahta kullanılması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular kapsamında Sosyal Bilgiler öğretmenin sahip olması gereken nitelikleri hakkında öğrencilerin görüşleri incelenmiştir. Bu görüşler doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenin kendisiyle barışık, erdemli, öğrencilerine ve çevresine davranışlarıyla bir model olması gerektiği, özgürlüklere ve haklara saygı duyması gerektiği ve dış görünüşüne özen göstermesi gerektiği belirlenmiştir.

Özgül öğrenme güçlüğü olan 8 ortaokulu öğrencisi tarafından Sosyal Bilgiler dersi, tarih ve hayata dair bilgilerin öğretildiği bir ders şeklinde tanımlanmıştır. Öztürk ve Keçe (2015) tarafından yapılan çalışmada 7. sınıf öğrencilerinin gözüyle Sosyal Bilgiler dersinin tarih eksenli bir ders olduğu sonucu ile bu çalışmanın sonucu benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler konuları içerisinde en fazla ilgi duydukları konuların tarih ve vatandaşlık eğitimi konularının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Doğanay (2002)’ın belirttiğine göre özellikle vatandaşlık eğitimi ile ilgili olan Sosyal Bilgiler dersi, demokrasilerde sosyalleşmeyi kişilere öğretmekle yükümlüdür. Bu tanımlama araştırmanın sonucunu doğrulamaktadır. Öğrencilerin sevmedikleri konuların “Zaman İçinde Bilim” ve “İletişim” konuları olduğu görülmüştür. Öztürk ve Keçe (2015) çalışmasında tarih konularını öğrencilerin sevmediği sonucu ile bu çalışmanın sonucu farklılık göstermektedir. Katılımcılar içerisinde tarih konularına ilişkin hem olumlu hem de olumsuz açılardan uç tutumlar geliştirildiği görülmüştür.

Bu araştırmanın sonucuna göre öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin akıllı tahta kullanılarak, oyunlar oynatarak, öğrencilere daha çok söz hakkı verilerek işlenmesini istemişlerdir. Keskin ve Horzum (2016) tarafından yapılan çalışmaya göre de Sosyal Bilgiler

dersi işlenirken işbirlikçi, örnek olay, problem çözme, tartışma ve proje tabanlı yöntemleri kullanılmalıdır. Bunların yanı sıra altı şapkalı düşünme, görüş geliştirme, topluma katılım, gezi gözlem, konuşma halkası, müze eğitimi, istasyon ve beyin fırtınasının Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencileri aktif yapacak teknikler olarak kullanılmasının etkili olacağı sonucu bu çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilere göre Sosyal Bilgiler öğretmenin sahip olması gereken nitelikler; kendiyile barışık olması, davranışlarıyla model olması, dış görünüşüne özen göstermesi, güzel ahlaklı, hak ve özgürlüklere saygılı olması gerektiği şeklindedir. Gündüz (2014) tarafından yapılan çalışma sonucunda da etkili öğretmenin öğrenci gözünde mesleki becerilerden daha çok kişilik özelliklerinin önemli olduğu sonucu bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırma sonuçlarına göre şu öneriler getirilebilir;

- Farklı araştırma gruplarında yapılacak farklı çalışmaların sonuçları bu çalışmada elde edilen verilerle karşılaştırılarak sonuçların geçerliliği test edilebilir.
- Farklı derslere yönelik olarak benzer çalışmalar yürütülebilir.
- Araştırma sonuçları göz önünde bulundurularak Sosyal Bilgiler dersleri daha öğrenci merkezli işlenebilir.
- Araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin uygulamalarının öğrencilerin müfredata ilişkin algılarında belirleyici faktör haline geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla eğitimciler tarafından öğrencilerin olumlu tutum geliştirmelerine yönelik uygulamalar yapılmalıdır.

## KAYNAKLAR

- Bayraktar, M. (2019). Özgül öğrenme güçlükleri. Ş. Şentürk, Y. Barut, (Ed.) *Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek içinde* (s.1-12). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal bilgiler öğretimi, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). Ankara. Pegem A Yayınları, 15-46.
- Erden, M. (2011). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Gömleksiz, M., Kan, A., Öner, Ü. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 419-436.
- Grix, J. (2010). *The foundations of research*. London: Palgrave Macmillan.
- Gündüz, M. (2015). İlkokul öğrencilerinin etkili öğretmen hakkındaki düşünceleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 114-128.
- Karademir, Ç. A., Akgül, A. (2019). Öğretmenlerin “etkili sosyal bilgiler öğretmeni” algısı: nitel bir araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 186-207.  
DOI: 10.18026/cbayarsos.532411

- Keskin, Y., Horzum, M. B. (2016). *Sosyal bilgiler eğitimi*. D. Dilek (Ed.) Ankara: Pegem A Yayınları, 723-742.
- Keskin, Y. (2019). Sosyal bilgiler programı tarihi ve güncel gelişmeler. İçinde T. Çelikkaya, Ç. Ö. Demirbaş, T. Yıldırım ve H. Yakar (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi I* (s. 1-41). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kızıltepe, Z. (2002). İyi ve etkili öğretmen. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 10-14.  
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5137> adresinden erişildi.
- Meydan, A. (2015). Sosyal Bilgiler Disiplininde Coğrafyanın Yeri ve Önemi. İçinde R. Turan, & K. Ulusoy (Ed.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (ss. 142-157). Ankara: Pegem Akademi.
- Moffatt, M. P. (1957). Sosyal bilgiler öğretimi. Çeviren: Nesrin Oran. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Neuman, L. W. (2014). Social research methods: qualitative and quantitative approaches (Seventh Ed.). Essex: Pearson Education Limited.
- Özkal, Y., Güngör, A., Çetingöz, A. (2004). Sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve öğrencilerin bu derse yönelik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 40 (40), 600-615.
- Özmen, C. (2010). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi İçinde* (s.1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., Keskin, S. C., Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, T., Keçe, M. (2015). 7. sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla sosyal bilgiler. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(5), 298-310.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. İçinde B. Tay, A. Öcal, (Ed.) *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.1-18), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2-13), Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sünbül, A. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Roller. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(8), 597-608.
- Şahin, M., Sarı, S., Özer, Ö., Er, S. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010(21), 257-270.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

**Etik Kurul Belgesi:** Bu bilimsel araştırma, T.C. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi 23.10.2020 tarih ve 2020.19.272 sayılı Etik Kurul Kararı gereğince Etik Kurul İzin Belgesi alınarak hazırlanmıştır.

EK

## GÖRÜŞME FORMU

**Sevgili Öğrenciler,**

Bu çalışma Sosyal Bilgiler dersine ve Sosyal Bilgiler öğretmenine karşı görüşlerinizi ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla yürütülmektedir. Çalışma kapsamında vereceğiniz cevaplar üçüncü kişilerle paylaşılmayacak, araştırma amacı dışında kullanılmayacaktır. Lütfen soruları içtenlikle cevaplayınız. Katılımınız için teşekkürler...

***Fitnat TAVACI***  
***NEVÜ Doktora Öğrencisi***

***Okul Adı:***

***Sınıf:***

***Yaş:***

***Cinsiyet: K ( ) E ( )***

- 1) Sosyal Bilgiler dersini nasıl tanımlarsın?
- 2) Sosyal Bilgiler dersinde en çok hangi konuları seviyorsun?
- 3) Sosyal Bilgiler dersinde en çok hangi konuları sevmiyorsun?
- 4) Okul derslerini en önemliden başlayarak bir sıraya koysan, bu sıralamada Sosyal Bilgiler dersi kaçınıcı sırada yer alır?
- 5) Sosyal Bilgiler dersi sizce nasıl işlenmelidir?
- 6) Sosyal Bilgiler öğretmeni sizce hangi niteliklere sahip olmalıdır?

**Atıf İçin/ For Citation:** Tavacı, F. (2021). Özgül öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin gözüyle sosyal bilgiler dersi ve sosyal bilgiler öğretmeni: köy okulu etnografisi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 29-41.